

W obliczu Zagłady

Wprowadzenie

Wobec Zagłady – tworzenie definicji „świadka” oraz kategoryzacja postaw.

1. Podaj definicję „ofiar” Holokaustu: były to osoby określone jako Żydzi na mocy „ustaw norymberskich” z 1935 r., bez względu na to, jaka była ich obecna religia czy poczucie własnej tożsamości.
2. Wyjaśnij uczniom, że w celu opisu postaw ludzi wobec Zagłady stosuje się następujące terminy: ratujący i pomagający Żydom (tzw. Sprawiedliwi wśród Narodów Świata), bierni świadkowie oraz sprawcy i ich pomocnicy.
3. Rozdaj uczniom materiały ikonograficzne (załączniki 10, 12, 14–20) i poproś, by na fotografiach wskazali ludzi, których można określić mianem sprawców i ich pomocników, biernych świadków Zagłady oraz ratujących i pomagających Żydom. Zainicjuj dyskusję pomiędzy uczniami na temat ich wskazań. Uczniowie prezentują i uzasadniają swoje wybory.
4. Podziel klasę na grupy i poproś, by uczniowie w kilkuosobowych zespołach sformułowali roboczą definicję „świadka Zagłady”. Następnie poleć, by zaprezentowali wyniki swojej pracy oraz wspólnie z całą klasą stworzyli jedną definicję. Pomocne w tym ćwiczeniu może okazać się postawienie uczniom kilku pytań:
 - Co świadek widział lub wiedział?
 - Czy reagował? Jeżeli tak, to w jaki sposób?
 - Jakie były motywy podjęcia działania lub jego zaniechania?
 - Czy ofiarę lub ocalonego można nazwać świadkiem Zagłady?

Uwaga: Podczas burzy mózgów uczniowie mogą stworzyć następującą definicję: „Świadek Zagłady to osoba, która wie, co dzieje się z ludźmi prześladowanymi przez nazistów, i w związku z tym pozostaje bierna, niesie pomoc prześladowanym lub pomaga prześladowcom”.

Zapiszcie definicję „świadka” na arkuszu papieru lub tablicy i wyeksponujcie ją w widocznym miejscu w klasie.

W obliczu Zagłady

Wprowadzenie

Zapytaj uczniów:

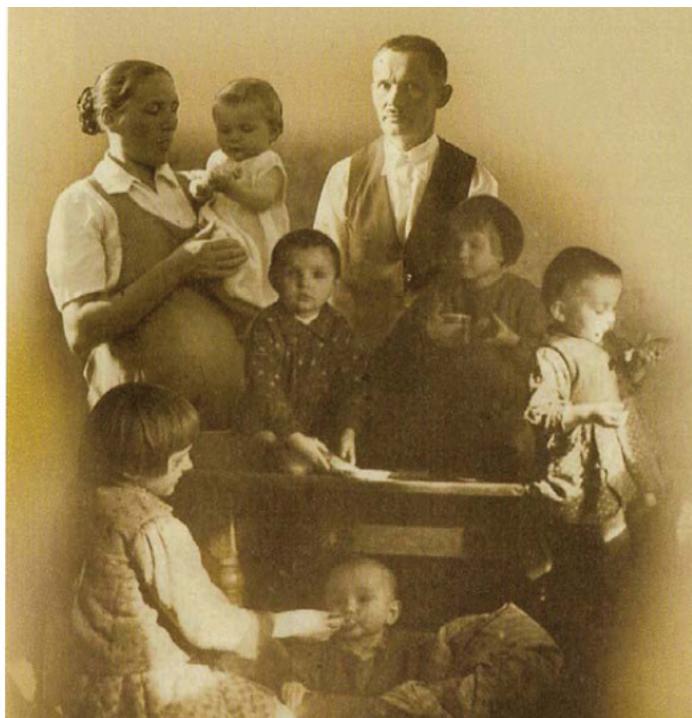
Czy sformułowana definicja „świadka Zagłady” może znaleźć zastosowanie w innych sytuacjach, nie tylko w odniesieniu do Holocaustu?

- 5.** Istnieją także inne definicje „świadka Zagłady”, które obejmują szerszy zakres doświadczeń ludzkich. Można o nich podyskutować, opierając się na następujących pytaniach:
- Czy dzieci ofiar także mogą być uznawane za świadków Zagłady?
 - Podczas wojny ludzie mieszkający w innych krajach wiedzieli o tym, co dzieje się we wschodniej Europie – czy ich także można określić jako świadków?
 - Czy my sami, zapoznając się z relacjami osób ocalałych z Holocaustu, dowiadując się o ich przeżyciach i poznając fakty na podstawie wiarygodnych źródeł historycznych, stajemy się świadkami Zagłady?
 - Jeśli tak, to co to dla nas oznacza? Czy nakłada to na nas jakieś obowiązki natury moralnej?

Dwóch mężczyzn (prawdopodobnie Żydów) i pani Suchanowa napiętnowana za to, że sprzedawała Żydom towar (przypuszczalnie żywność). Zdjęcie wykonano na placu przed kościołem w Grybowie koło Nowego Sącza. Napis na tabliczce głosi: „Za to, że sprzedawałam towar Żydom”.

Źródło: Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

[Po lewej] Otto Frank, ojciec Anny (w środku), wraz ze współpracownikami (od lewej: Miep Gies, Johannes Kleiman, Victor Kugler i Bep Voskuijl), którzy pomagali mu oraz jego rodzinie podczas pobytu w ukryciu w domu przy ul. Prinsengracht w Amsterdamie. Za pomoc udzieloną ukrywającym się Żydom zostali oni zatrzymani. Spośród czworga aresztowano mężczyzn, którzy trafili do obozu, a kobiety zostały zwolnione.

Źródło: Strona internetowa domu Anny Frank – www.annefrank.org, ©AFF Basel CH/AFS Amsterdam NL.

[Po prawej] Józef i Wiktoria Ulmowie ze wsi Markowa koło Łańcuta. W marcu 1944 r. wszyscy (rodzice wraz z małymi dziećmi) zostali rozstrzelani przez Niemców w swoim domu za to, że ukrywali u siebie dwie żydowskie rodziny: Szallów i Goldmanów.

Źródło: Zbiory prywatne, dzięki uprzejmości Mateusza Szpytmy.

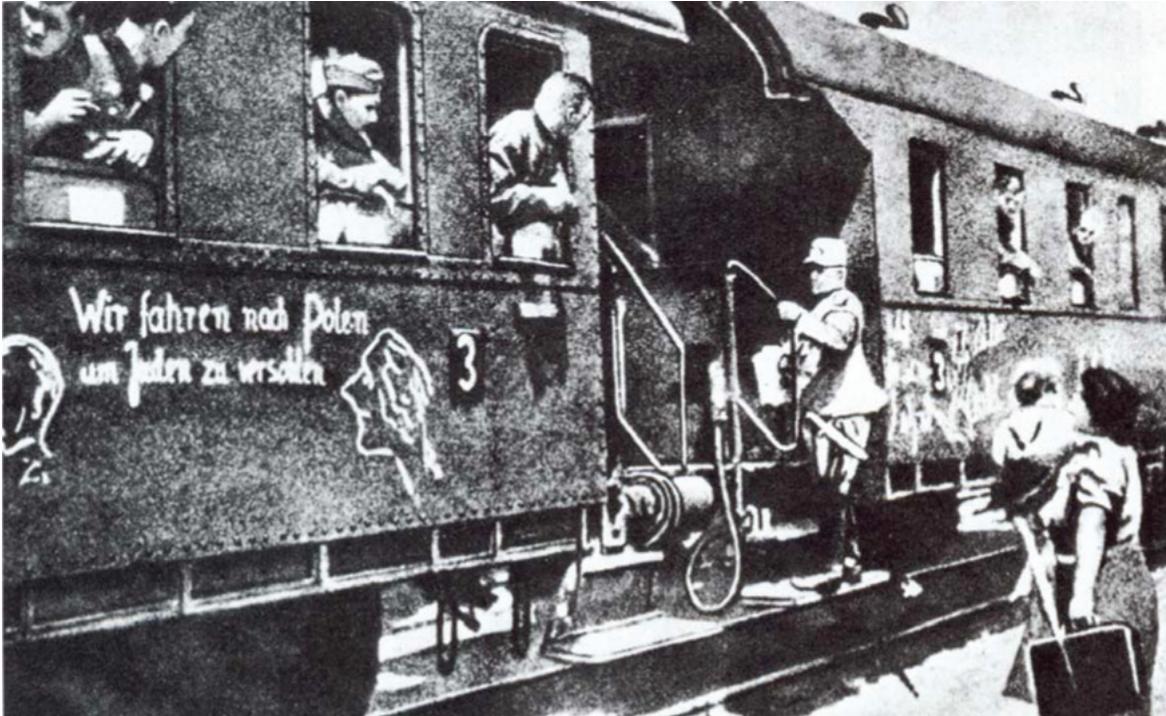
Huśtawki-lódki i karuzele na pl. Krasieńskich przy murze getta w Warszawie. Zdjęcie wykonał Jan Lisowski w kwietniu 1943 r. Na pierwszym planie stoi jego narzeczona. Z lewej strony kadru widać karuzelę ustawioną na rogu ul. Długiej i pl. Krasieńskich, w środku są widoczne huśtawki-lódki z siedzącymi chłopcami, po prawej stoi duża karuzela.

Źródło: Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

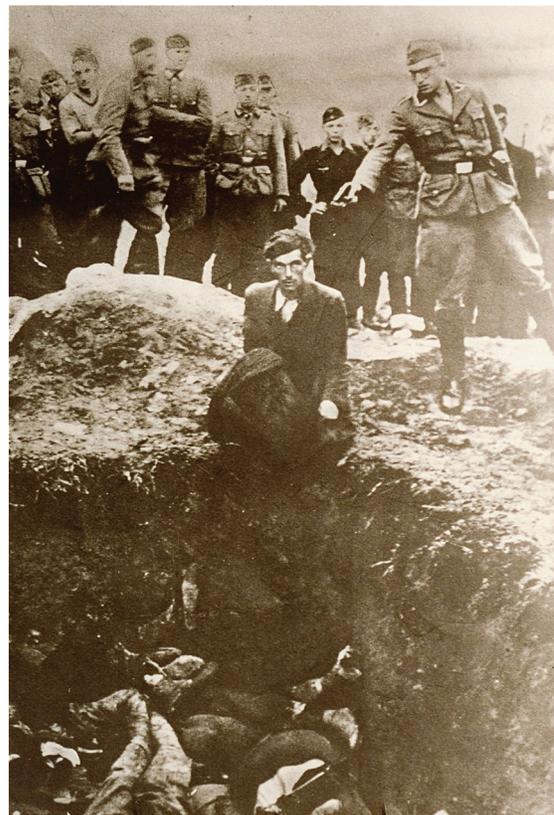
Austriacy naziści zmuszają Żydów do czyszczenia ulic. Temu ponizaniu godności człowieka przygląda się tłum gapiów, w tym młodzież i małe dzieci.

Źródło: Archiwum Fotografii Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, dzięki uprzejmości National Archives and Records Administration, College Park.

Żołnierze niemieccy wyruszający koleją na wojnę, wrzesień 1939 r. Napis na wagonie głosi: „Jedziemy do Polski rozprawić się z Żydami”.

Źródło: Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

[Po lewej] Członkowie niemieckiego batalionu policyjnego, dołączonego do Einsatzgruppe „C”, pozujący do zdjęcia na dworcu w Wiedniu przed wyjazdem do Drohobycza na Ukrainie.

Źródło: Archiwum Yad Vashem, © Archiwum Fotografii Yad Vashem, FA-3/4.

[Po prawej] Akcja masowego rozstrzeliwania ludności żydowskiej w Winnicy na Ukrainie latem 1942 r.

Źródło: Archiwum Fotografii Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, dzięki uprzejmości Biblioteki Kongresu.

Adolf Eichmann, odpowiedzialny za przygotowanie i realizację „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej”, m.in. za organizację transportów Żydów z różnych krajów Europy do obozów zagłady zlokalizowanych na okupowanych ziemiach polskich. Wypełniając to zadanie, wykazał się wzorową sprawnością biurokratyczną i żelazną konsekwencją. Był gorliwy w wykonywaniu powierzonych mu obowiązków i zadań. Po wojnie osądzony w Jerozolimie jako „morderca zza biurka” i skazany na karę śmierci. Zdjęcie przedstawia Eichmanna podczas procesu sądowego w 1961 r.

Źródło: Archiwum Fotografii Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie.

Tomaszów Mazowiecki, jesień 1939 r. Obcinanie bród było jedną z form znęcania się żołnierzy niemieckich nad Żydami w pierwszych miesiącach wojny. Odbywało się to często w asyście lokalnej ludności.

Źródło: Archiwum Fotografii Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, dzięki uprzejmości Instytutu Pamięci Narodowej.

Pogrom Żydów w Kownie na Litwie. Członkowie i sympatycy Frontu Litewskich Aktywistów (nacjonalistycznej organizacji współpracującej z Niemcami) w brutalny sposób zamordowali w dniach 25–29 czerwca 1941 r. kilkuset kowieńskich Żydów (w tym wiele kobiet i dzieci).

Źródło: Bundesarchiv, B 162/364, obraz 20.